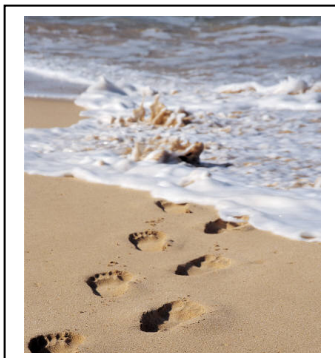
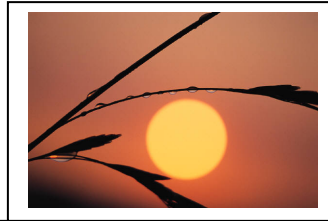
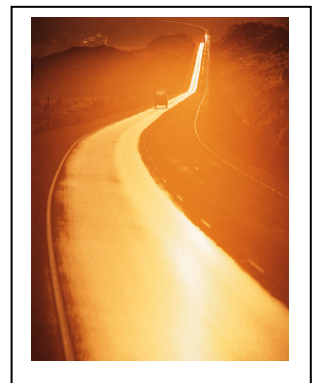

Veiledet praksis

Anbefalinger om hvordan
praksisveiledere kan
forholde seg til
bachelorstudenter i
sykepleie

Forord

Dette er et hefte om veiledning. Målgruppen er sykepleiere som veileder sykepleierstudenter i praksis på eget arbeidssted.

Hensikt:

- Å styrke samarbeidet mellom universitetet og praksissteder
- Å oppnå felles forståelse om veiledning av studenter mellom universitetet og praksissteder
- Å oppleve at studentveiledning kan gi faglig stimulering og utvikling
- Å anvende konkrete anbefalinger

Ved å arbeide mot disse målene og å anvende heftet kan du som praksisveileder få større og bedre muligheter til å sette ditt preg på fremtidens sykepleiere og det sykepleiefaglige arbeid. For å skape et trygt læringsmiljø for studenten kan du også benytte din fantasi og din humor.

Vår bakgrunn for å skrive heftet er et uttalt behov hos praksisveiledere for å ha tilgjengelig en kort sammenfatning om studentveiledning.

Heftet er bygd på en liknende publikasjon fra vernepleierutdanningen ved Høgskolen i Agder i 2006: Carl Chr. Bachke: *Utvikling i praksis. Tips til hvordan praksisveiledere kan forholde seg til studenter*. I arbeidet med heftet har vi benyttet oss av mange gode ideer fra vernepleierutgaven.

Fra praksisfeltet gir vi en spesiell takk til Ingrid Espegren Dalsmo, Trine Sørensen og Kristin Tveito som har gitt konstruktive innspill og tilbakemeldinger.

Takk til Anne Grete Svingen som sa seg villig til å redigere heftet.

Arendal og Kristiansand, 1/12-2009

Lisbet Falkenberg og Svanhild Vindedal

Oppdatert i forhold til ny fagplan, september 2016

Anne Opsal

Innholdsfortegnelse

Å ta imot studenten	1
Noen viktige momenter for å komme godt i gang	1
Muligheter når du er praksisveileder.....	2
Bruk av teori i praksis	2
Praktisk teori eller teoretisk praksis?	2
Hvordan bruke teori aktivt?.....	3
Arbeidskrav i praksis.....	3
Veiledning	4
Hva er veiledning?	4
Veilederstil	4
Plan for veiledningen	5
Individuell eller gruppeveiledning eller begge deler.....	5
Å stille spørsmål.....	5
Utfordrende veiledningssituasjoner.....	8
Vurdering av student i praktiske studier.....	9
Oppstartsamtale	12
Noen råd i vurderingsarbeidet	12
Halvtidsvurdering	13
Sluttvurdering.....	13
Ved karakteren Ikke bestått.....	13
Avslutning av praksis.....	14
Kilder:	15

Å ta imot studenten

Som praksisveileder har du kompetanse til å veilede studentene og vurdere deres faglige utvikling. Det er ønskelig at du har noe arbeidserfaring før du tar fått på oppgaven som praksisveileder. Arbeidserfaring gir deg identitet som sykepleier, kjennskap til arbeidsstedet og dets kultur.

Når du skal være praksisveileder kan det være nyttig å reflektere over:

- Informasjonsmaterieell som utdanningen sender ut i forkant.
- Ditt faglige ståsted.
- Din stil som veileder: formell, uformell, direkte eller indirekte.
- Dine tidligere erfaringer med veiledning.
- Hvordan din motivasjon kan påvirke studentens læring.
- Hvilke arbeidsoppgaver studenten kan ha.
- Informasjon som er viktig å gi studenten ved oppstart.
- Praksisveilederrollen sammen med erfarne kolleger og med lærer.

Noen viktige momenter for å komme godt i gang

Ønsk studentene velkommen (fagsykepleiers/enhetsleders ansvar?)

Utsagn fra studentene indikerer at det betyr mye hvordan han/hun blir ønsket velkommen til praksisstedet. Det anbefales å sette av tid til å ta i mot studentene. Samtidig kan studentene introduseres for kolleger og annet personale i avdelingen.

Tenk igjennom praksisperioden

I løpet av de to første praksisukene avtales tid for oppstartsamtale, halvtidsvurdering, og sluttvurdering i samarbeid med student og lærer. Om mulig kan planlegging av tid til veiledning gjøres her. Har du planlagt ferie eller avspasering i løpet av perioden, er det viktig at studenten får informasjon om hvem av sykepleierne som skal være veileder når du er borte. Hvis du bytter vakter vil studenten sette pris på å få beskjed om det. Orienter studenten om det tverrfaglig samarbeidet på praksisplassen. Som praksisveileder er du studentens døråpner og rollemodell inn i arbeidsfellesskapet på avdelingen.

Oppmuntre studenten til å lese

Sykepleie i praksis stiller krav til studentenes holdninger og handlinger. Det forventes at studenten har faglig progresjon. Du kan motivere studenten til aktivt å bruke faglitteratur. Både pensum og faglitteratur fra avdelingen. Å stille spørsmål til studentene relatert til sykepleiefaglige problemstillinger er en måte å gi utfordringer på.

Den første samtale med studenten

Her er noen viktige spørsmål som kan stilles:

- Har studenten arbeidserfaring?
- Hvilke erfaringer har studenten fra tidligere praksisperioder? Hva har han/hun lært? Hva har tidligere veiledere sagt studenten bør arbeide videre med?
- Avklar forventninger til hverandre.

Muligheter når du er praksisveileder

Du får en ressurs

Studenten er motivert for å lære å utføre arbeidsoppgaver. I læringsprosessen er det viktig å ha fokus på studentens læresituasjoner og ansvarsområder.

Du skjerper deg

Å vurdere egne arbeidsmåter ved å formidle til andre hva du gjør og hvorfor, kan være nyttig for deg. Studentenes undring kan bidra til at du reflekterer mer over hva du gjør og hvordan du utfører arbeidet. Gjennom undringer og spørsmål skjer faglige oppdateringer. Du oppsøker litteratur sammen med studenten som kan gi ny innsikt.

Du får nye ideer

Studentene kommer utenfra og ser på arbeidet som utføres med nye øyne. De stiller spørsmål og kan komme med forslag til endring. Veiledning og refleksjon mellom sykepleier og student kan få frem kreativitet. Samarbeid med lærested kan være faglig spennende og utfordrende. Du kan ha muligheter for å delta i prosjektarbeid.

Du får mulighet for ny rekruttering

Noen arbeidsplasser tilbyr tidligere studenter vikariater og ekstravakter. Ved å benytte tidligere studenter får man personer med kvalifikasjoner, kunnskaper om institusjonen og dens rutiner og arbeidsoppgaver. Det kan være både arbeids- og kostnadsbesparende.

Bruk av teori i praksis

Det er avgjørende for studentens faglige utvikling at du som praksisveileder er bevisst på å stimulere studenten til å integrere teoretiske kunnskaper i praksis og til å ha en kritisk tenkning og konstruktiv holdning til teori.

Praktisk teori eller teoretisk praksis?

Teori er i hovedsak en beskrivelse av andres erfaringer og kunnskap på et avgrenset område. Praksis defineres som praktisk livsførsel og det å ta beslutninger. Den må være teoretisk underbygget som betyr at den må være ledet av teoretiske prinsipper.

Teori er ikke utenfor praksis, men er en type praksis og en måte å forholde seg på i en praktisk situasjon.

Det teoretiske grunnlaget for klinisk sykepleie henter kunnskap fra både det naturvitenskapelige, humanvitenskapelige og samfunnsvitenskapelige området. Men dette grunnlaget omfatter ikke bare vitenskapelig og evidensbasert kunnskap, men i stor grad også erfaringsbasert kunnskap som gjennom drøftinger og refleksjoner blir gjeldende kunnskap som er godtatt og anerkjent som bevis på god sykepleie. Noe av denne kunnskapen kan begrepsfestes og utforskes med vitenskapelige metoder.

Å støtte seg kun på egne erfaringer fratrar oss mulighet til å utvikle våre tjenester og gjør det vanskelig når vi møter nye utfordringer. Andres tanker og erfaringer finner vi i bøker, artikler og annen dokumentasjon.

I praksis skal studenten utprøve og utdype sin teoretiske kunnskap. I møte med ulike konkrete pasientsituasjoner stilles det krav til studentens evne til å identifisere pasientens problemer, til å planlegge og til å gjennomføre individuell og helhetlig pleie. Dette er en sykepleiefaglig utfordring for studenten. Gjennom handling kan studenten bevisstgjøre seg sin teoretiske kunnskap og utvide sin handlingskompetanse i en praksisvirkelighet. Men for å kunne overføre kunnskap inn i praksissituasjoner trenger studenten både samhandling og veiledning av praksisveileder.

Veiledningen skal føre til at situasjoner studentene møter, blir satt inn i sammenhenger, og som for studentene bidrar til økt kunnskap og handlingskompetanse og resulterer i faglige forsvarlige handlinger.

Hvordan bruke teori aktivt?

Det er viktig at du er bevisst på hvordan du selv kombinerer teori og praksis i praktiske situasjoner, diskusjoner og refleksjoner.

Avklar studentens teoretiske ståsted. Du kan møte studenter som har ulik teoretisk bakgrunn når de kommer ut i praksis.

Etterspør tidligere undervisning og pensum. Klargjør at du vil stille spørsmål til studenten for å hjelpe han/henne til å gjenkjenne teori i praktiske læresituasjoner.

Be studenten begrunne og atter begrunne sine handlinger og forvent at han/hun kan gjøre det ut fra teoretisk kunnskap. Dette kan gjøres både i planleggingsfasen, om mulig underveis og/eller etterpå i en vurdering/gjennomgang av handlingen.

Gjør studenten oppmerksom på relevant litteratur som finnes i avdelingen. Gi oppmuntring til studenten om å lese. Får du studenten til å komme med sine tanker og teoribetraktninger, og samtidig ha en kritisk og konstruktiv holdning til egne meninger, er du med og legger grunnlaget for en reflektert yrkesutøvelse hos en fremtidig kollega.

Arbeidskrav i praksis

I alle praksisperioder har studentene ulike skriftlige arbeidskrav. Alle arbeidskrav er relatert til praksis. Hensikten med praksisoppgaver er at studenten skal lære å uttrykke eget fag skriftlig og å utvikle evne til å integrere teori i praksis.

Ansatte ved universitetet veileder studentene i de ulike arbeidskrav i praksis. For mer informasjon om arbeidskravene henvises til Gjeldende arbeidskrav i praksis for 1., 2. og 3. studieår. Disse finnes på følgende nettside: <http://www.uia.no/om-uia/fakultet/fakultet-for-helse-og-idrettsvitenskap/institutt-for-helse-og-sykepleievitenskap/dokumenter>
Siden inneholder også: *Gjeldende rammeplan, retningslinjer for legemiddelhåndtering, vurderingsskjema og plan for praksis.*

Veiledning

Veiledning er en sammensatt arbeidsform. Det er ikke *en* metode, men krever et helt sett av ferdigheter for å lykkes med veiledningens kjerne: *Studenten skal få støtte til å gjøre selvstendige valg.*

Informasjon, rådgivning, undervisning og evaluering kan inngå som deler i veiledningsprosessen. *I denne sammenheng er det veiledning mellom praksisveileder og student i praksis som er sentralt.*

Praksisveileder har hovedansvar for veiledning til studenten, selv om annet personell deltar i veiledningen. Avtaler i forhold til veiledning bør diskuteres og avklares i begynnelsen av praksisperioden. Det bør tas en avgjørelse med hensyn til hyppighet, tidspunkt, struktur, veiledningsstil, individuell og / eller gruppeveiledning, hvordan studenten kan forberede seg, praksisveileders forventninger til studenten og vise versa.

Hva er veiledning?

- Å legge til rette for oppdagelse, læring, utvikling, eventuell forandring og mestring.
- Veiledning forutsetter dialog og relasjon mellom praksisveileder og student.
- Veileder bør ta utgangspunkt i studentens opplevelse og forståelse.
- Innholdet i veiledningen kan springe ut fra aktuelle tema og situasjoner som studenten erfarer i sin praksis.
- Veiledning er en særegen lære- og refleksjonsprosess der studenten utfordres til å anvende både *intellekt* og *følelser* for å utvikle kunnskaper, ferdigheter og generell kompetanse for å nå målene i studiet.

Veilederstil

- En fullstendig uformell tilnærming kan føre til at visse emner ikke tas opp.
- Konsekvensen kan føre til at studenten ikke får integrert teori i praksis.
- En formell tilnærming kan skape distanse og utrygghet og gi mindre utbytte av veiledningen for studenten.
- Studenten bør få muligheter til å henvende seg til praksisveileder på en uformell måte, og til å stille åpne spørsmål og undringsspørsmål.
- Tenk høyt sammen med studenten og begrunn valgene. Det kan bevisstgjøre studenten til å begrunne sine handlinger.
- Still faglige krav.
- Gi faglig underbygget tilbakemelding. Det er vanskelig for studenten å vurdere seg selv. Det er godt for selvfølelsen å vite at en har gjort noe bra, for eksempel er det viktig å videreføre en god evne til å kommunisere og de praktiske grep en har lært seg. Men det viktigste for å utvikle sine ferdigheter er *å få tilbakemeldinger som gjør at en kan korrigere sine feil*. Tenk etter: Hva oppmuntrer deg til å gi tilbakemeldinger? Hva hindrer deg i å gi tilbakemeldinger?
- Gi positiv tilbakemelding. Studenten trenger hjelp til å se og til å beskrive egen mestring. Obs nøkternhet. Det bør være samsvar mellom hva som sies og hva som skrives.
- Vær åpen på hva du kan og ikke kan. Hvis du ikke vet, si at du skal prøve å finne ut av det. Eller bedre, kanskje du kan gjøre det sammen med studenten!
- Tenk over at *"Kua har vært kalv"*.

Plan for veiledningen

Strukturen i veiledningen kan variere fra student til student, og fra uke til uke. Student og praksisveileder kan avtale hvordan det skal skje. Studenten får mest ut av veiledningen når den er forberedt. Det kan for eksempel være studentens plan for praksis som diskuteres.

Her er noen forslag til hvordan du kan legge til rette for studenten:

- Gå gjennom studentens arbeidsoppgaver.
- Gå gjennom mulige problemer eller utfordringer og spørsmål som kan stilles på bakgrunn av disse.
- Gi tilbakemelding til studenten om dine observasjoner angående hvordan han/hun fungerer i praksis, i tillegg til feedback fra annet personale.
- Når du gir mer støtte enn kritikk, økes motivasjonen for å yte.
- Lag en plan for neste uke.
- Bruk plan for praksis aktivt.

Studenten kan innenfor denne rammen legge fram skriftlig materiale vedrørende faglig arbeid og utdrag av lest litteratur eller dokumenter *når det virker hensiktsmessig*. Veiledningen kan med fordel knyttes til spesielle utfordringer.

Individuell eller gruppeveiledning eller begge deler

Hvis du er veileder for mer enn en student, må du bestemme deg for hvilken form du vil bruke i veiledning. Det er fullt mulig å benytte begge former for veiledning. Fordeler knyttet til gruppeveiledning er:

- Gruppedynamikk.
- Studenter som lærer fra hverandre og som støtter hverandre.
- Diskusjon av forskjellige tema som er felles for alle. Det kan være viktig å trekke alle inn i diskusjonen.

De fleste studenter har behov for individuell veiledning for å få fokus på hva som gjelder han/hun. Det vil også være lettere å vurdere studentens individuelle utvikling. Det vil være aktuelt i all praksis.

Å stille spørsmål

Lytting og spørsmål er kjerneaktivitetene i veiledningen. Spørsmål er praksisveileders motor – å lede til eller bort fra. Ordet spørsmål er i slekt med å *spore* og *spor*. Veiledning handler også om å lete etter spor og å sette den veiledede eller brukeren på mulige spor.

Veilederen må tilpasse spørsmålene i forhold til der studenten er. Det gjelder også form, innhold og sammenheng.

Hensikten med å spørre er å:

- Oppmuntre studenten til å utforske og avdekke mer.
- Invitere til refleksjon og ettertanke.
- Hjelp studenten til å være mer konkret.
- Hjelp veilederen til å få et klarere bilde av situasjonen og en bedre innsikt.
- Finne handlingsalternativer og løsninger.

Ved hjelp av gode og varierte spørsmål hjelpes studenten til å avklare forhold, lete etter svar, utdype og begrunne, forklare, se sammenhenger, bestemme seg osv. I spørsmål kan det ligge både utfordring, støtte og undring. Spørsmål og svar står i gjensidighetsforhold til hverandre. Skiftet mellom å spørre og å lytte krever både spørreferdigheter og lytteferdigheter.

Spørsmål gir muligheter for å kontrollere og styre. De er med på å sette dagsorden. Fokus blir satt på visse forhold, mens andre blir lagt til side. Styring og valg av hva som oppfattes som interessant og viktig. Spørsmål kan sånn sett begrense og åpne for studentens muligheter til å svare.

En god spørsmålsstiller gjenkjennes på formulering av spørsmål, på holdninger og atferd. Her er 14 kjennetegn (Mathisen og Høigaard, 2004) på den gode spørsmålsstiller:

1. stiller korte spørsmål
2. stiller ett spørsmål av gangen
3. stiller klare spørsmål
4. stiller nødvendige spørsmål
5. forklarer ikke sine spørsmål
6. venter på svar
7. er ikke forutinntatt
8. stiller spørsmål som studenten kan forstå og mestre
9. stiller spørsmål som engasjerer
10. håndterer pauser
11. svarer ikke på egne spørsmål
12. forhører ikke de han spør
13. oppmuntrer den som skal svare
14. lytter aktivt og systematisk

Tenk over: Hvordan får du frem det beste i studenten?

Noen ulike spørsmålstyper

<i>Type spørsmål</i>	<i>Forklaring</i>	<i>Eksempel</i>
Affektive spørsmål	Rettet mot følelser og opplevelser	Hvordan opplevde du situasjonen med fru Hansen i dag?
Mestring spørsmål	Fokuserer på de områdene hvor studenten har suksess	Hva gjorde du for å lykkes så godt?
Informasjon spørsmål	For å få frem konkret informasjon/saksopplysninger	Hva slags arbeidserfaring har du?
Effektspørsmål	Hvilken virkning en bestemt væremåte kan ha på andre	Hvordan tror du fru Hansen vil reagere på ... ?
Triadiske spørsmål	Hvordan en tredje part reagerer på samhandling mellom andre	Hvordan tror du pasientens mor reagerer på at pasienten ... ?
Hypotetiske spørsmål	”Tankeeksperiment”, ofte fremtidsorienterte spørsmål	Hva er mest sannsynlig at kommer til å skje?

Ingrid E. Dalsmo, 2009, bearbeidet etter Mathisen, P. og Høigaard, R. (2004): *Veiledningsmetodikk. En håndbok i praktisk veiledningsarbeid*. Høyskoleforlaget AS., Kristiansand.

Hva synes studenten det er viktig å spørre om?

Det kan synes som om det er alt! Og det er heller ingen dumme spørsmål. Studenter er svært ofte vitebegjærlige. Mange studenter synes det er enklere å spørre praksisveileder om det meste enn å finne ut av det selv. Som praksisveileder oppmuntrer du antakelig studenten til å spørre, som er positivt for å vise engasjement og interesse for å lære. Det er ikke så enkelt for studenten å vite hva som er hensiktsmessig å spørre om. Av erfaring kjenner vi til at studenter vanligvis spør om hva de ikke vet og hva de undrer seg over. Mange spør likevel spørsmål som de vet svaret på – for å være sikker, for å bekrefte svaret. Enkelte studenter spør også for å prøve ut kunnskapene til praksisveileder og læreren, fordi det kan gi trygghet.

Når studenten spør og det er travelt og du ikke har anledning til å svare på spørsmål, kan du oppfordre studenten til å bruke faglitteraturen til hjelp. Det kan være pensum, faglitteratur på praksisplassen, som du kan eksemplifisere, eller på biblioteket. Denne måten kan øke studentens selvstendighet.

Imidlertid finnes det ”straks-svar”, eller spørsmål hvor ikke svaret kan utsettes.

Et eksempel på det er en student på en lungepost som får beskjed fra postsekretæren om at en pasient skal til røntgen. Pasienten ligger med kontinuerlig O₂ tilførsel. Det er viktig for studenten å spørre, om pasienten skal ha ambulerende O₂ med eller om O₂ kan koples fra. Uansett om han/hun ser at sykepleier har det travelt. Der og da er det viktig for sykepleier å svare.

Utfordrende veiledningssituasjoner

Som praksisveileder kan du møte studenter som utfordrer deg på ulike måter.

Sykepleiestudenter speiler gjennomsnittet i samfunnet. Derfor kan det være studenter som kommer ut i praksis og har med seg noe som utfordrer deg spesielt i veiledningssituasjonen og som kan påvirke studentens lærings situasjon.

Det er viktig generelt og her spesielt å være profesjonell i alle situasjoner med studenter, så **like eller mislike** ikke blir et begrep i veiledningen og hemmer godt læringsutbytte.

Vi tar her opp noen punkter av slik art. Det er ingen fasitsvar på slike saker, alle må finne sin løsning. Når du tar opp denne type utfordringer med studenten, er det viktig å være tydelig. Dokumenter de samtaler du har med han/henne.

Dersom du som praksisveileder lurer på noe eller opplever at det er problemer, ta kontakt med lærer og informer studenten om dette. Vær bevisst på å ikke fire på krav til hvilke mål som må oppnås.

▪ **Evner og holdninger til samarbeid og punktlighet.**

- Studenten holder ikke avtaler og tidsfrister.
- Studenten har stort fravær og uteblir uten å gi beskjed.
- Studenten er passiv og tilsynelatende lite motivert.
- Studenten tar ikke ansvar for egen væremåte – skylder på alt og alle.
- Studenten avviser endringer i egen oppførsel.

Ansvarlighet hos en student og at han / hun er til å stole på, er avgjørende for at du kan ha tillit til studenten.

▪ **Forskjellige kulturer, religioner og livssyn**

Det norske samfunnet blir mer flerkulturelt og dette innebærer at pasienter, praksisveileder og studenter vil ha en annen kulturbakgrunn enn den etnisk norske. Sykepleiestudenter skal forholde seg med etisk bevissthet og refleksjon til mennesker med andre holdninger og verdier enn de selv har.

▪ **Annen språklig bakgrunn**

Flere studenter har et annet språk enn norsk som sitt morsmål. Uten tilstrekkelig verbal språkbeherskelse hemmes informasjons- og meningsutveksling. I praksis er det viktig at vi både som sender og mottaker kommuniserer forståelige budskap både skriftlig og muntlig. Her må man finne måter sammen med studenten som sikrer at misforståelser ikke oppstår. For å kvalitetssikre kommunikasjon, kan studenten gjengi sin forståelse av det som sies til han/henne.

▪ **Den faglige studenten**

Noen studenter arbeider mye med studiet og innehar kunnskaper. I praksis kan de være ivrige og aktive og stille mange spørsmål. Slike studenter vil vi ha, men det kan gi ekstra utfordringer dersom dette er innen områder du som praksisveileder ikke der og da kan svare på. Det er viktig å være ærlig på dette og ikke avvise, men sammen med studenten finne svar. Den faglige svake studenten må veiledes og vurderes i forhold til det alvorlige ansvaret som en sykepleier har. Du kan møte studenten med manglende faglig ydmykhet der han/hun ikke kjenner sin begrensning eller holder seg innen sin kompetanse. Han/hun kan være faglig arrogant og virke belærende og overta veilederrollen.

- **Psykiske problemer**

De fleste studenter har stabile psykososiale forhold. Livssituasjonen kan likevel være vanskelig for noen, kortvarig eller over lengre tid. Derfor kan du møte studenter med forskjellige typer problemer av psykisk art som kan påvirke studentens funksjon i praksis. Dersom studenten viser tegn på eller gir uttrykk for dette, er det fint om du lytter til han/henne. Gå ikke inn i terapeutrollen. Universitetet i Agder kan henvise til fagperson på området.

- **Rusproblemer**

Bruk av rusmidler kan være i form av alkohol, narkotiske stoffer, medisiner og dopingmidler, og kan forekomme også hos studenter. Rusmisbruk skjer gjerne på den private arena, men av hensyn til pasienter og studenten selv, får dette likevel ikke være et privat anliggende. Dersom du mottar informasjon eller har indikasjoner om noe slikt, kontakt lærer. Jfr. vurdering om skikkethet i vurderings skjemaet.

Vurdering av student i praktiske studier

Vurderingsordningene skal sikre at studenten i løpet av studiet tilegner seg de kunnskaper og kvalifikasjoner som er skissert i mål for sykepleierutdanningen som er de krav myndighetene stiller (Rammeplan for sykepleierutdanning, 2008). Vurdering skjer fortløpende gjennom praksisstudiene ut fra gjeldende læringsutbytte for den enkelte praksisperiode i tillegg til fortløpende skikkethetsvurdering, Jfr. Vurderingsskjema.

I henhold til rammeplanens føringer har studenten krav på halvtidsvurdering og sluttvurdering som er knyttet både til den fortløpende læringsprosess og resultat. Vurdering av studenten skjer i henhold til Rammeplanens områder:

- Kunnskaper
- Ferdigheter
- Holdninger

Jfr. skjema for Vurdering av praktiske studier.

Målstigen – nivåer i læringen

Hvordan vet du hva studenten har lært?

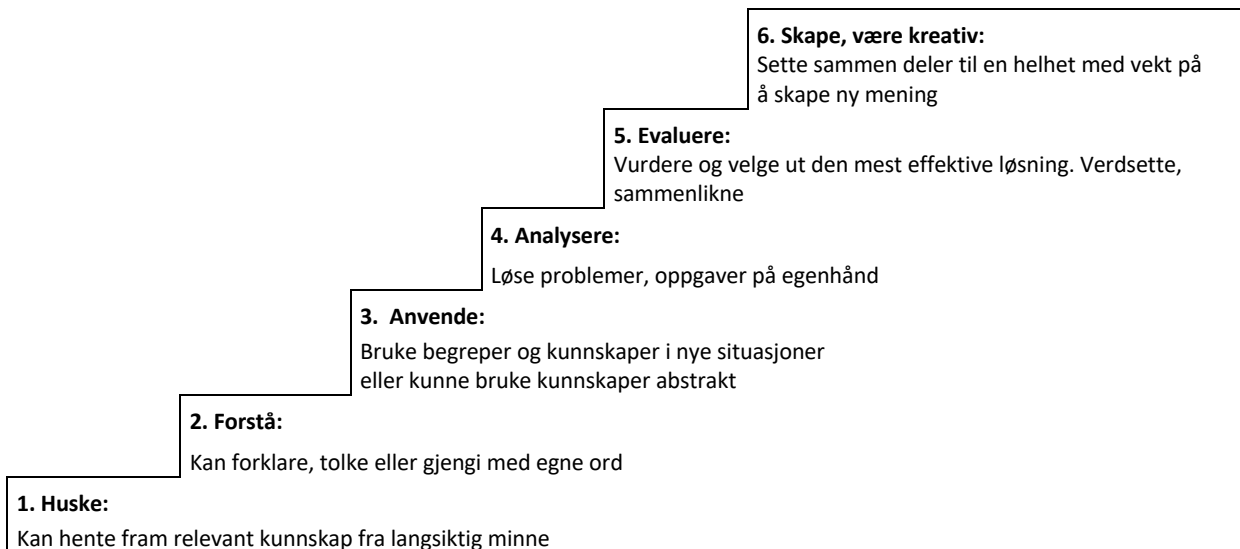
Ofte benyttes uttrykk som ”det går greit” og ”studenten er flink”. Det er ikke presist nok. Det kan være vanskelig å finne uttrykk for hvordan en mener studenten har utviklet seg i løpet av praksisperioden. Til hjelp for å kunne vurdere studenten og veilede på det nivået han/hun er, kan du benytte målstiger som handler om nivåer i læringen.

I pedagogisk fagspråk kalles nivåer i læringen for måltaksonomi. Taksonomi betyr systematisering. Oversikten over målstigen kan gjøre det enklere å avgjøre hvor langt studenten er kommet i sin læring i praksisstudiene. Stigen viser at nivåene bygger på hverandre. Fra det helt enkle til det komplekse. Det er den første kategorien som må mestres før den neste kan gjennomføres. Taksonomier kan være nyttige for deg som praksisveileder når du veileder i forhold til vurderingsskjemaets hovedpunkter kunnskaper, ferdigheter og holdninger.

Her benyttes *Bloom's Taxonomy of Learning Domains – The Three Types of Learning* - opprinnelig fra 1956, med revisjoner, se litteraturliste. Domenene kan ses på som kategorier. De tre kategoriene som Bloom (1956) identifiserer er kunnskapsmål (kognitivt domene), ferdighetsmål (psykomotorisk domene) og holdningsmål (affektivt domene).

Kunnskapsmål

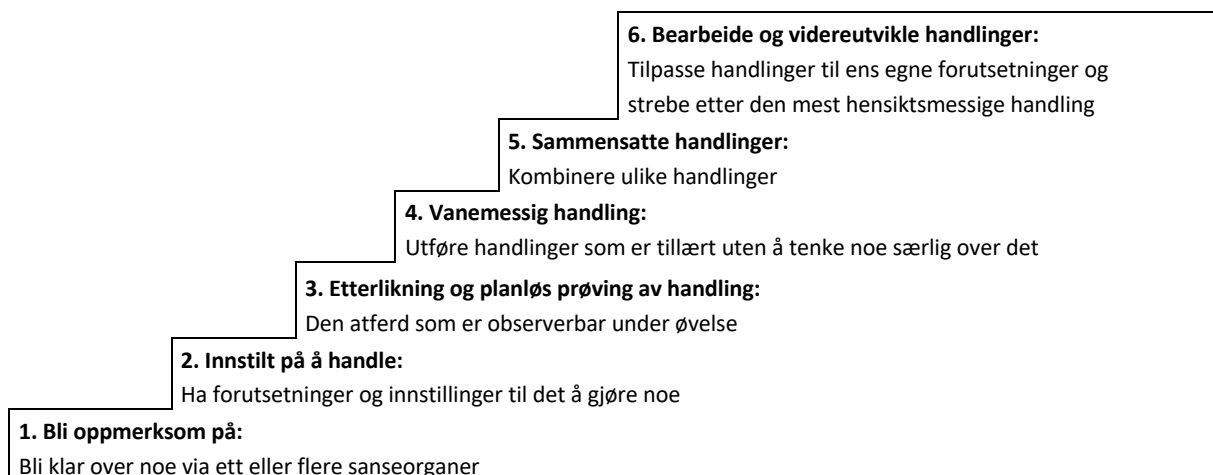
Den kognitive kategorien (Bloom, 1956) omfatter kunnskap og utvikling av intellektuelle evner og ferdigheter (Anderson, L.W. & Krathwohl, 2001, Bloom, B., 1956, Aalberg, T. K., 2002).

Ved hjelp av spørsmål kan du teste studentens kunnskapsnivå. Er det slik at studenten bare gjengir (1) det han/hun har lest i naturvitenskapelige emner eller farmakologi eller hygiene? Kan studenten forklare (2) med egne ord slik at han/hun viser forståelse for det han/hun snakker om? Kan studenten overføre (3) det som er lært til andre situasjoner? For eksempel benytter hygieniske prinsipper i ulike situasjoner. Kan studenten resonnerer seg fram til logiske løsninger (4)? Kan studenten vurdere ut fra ulike kriterier? Eller bedømme gode eller dårlige faglige aspekter (5)? Kan studenten på egenhånd gjøre relevante sammenlikninger, prioritere, planlegge og gjennomføre sykepleie til mer enn en pasient (6)?

Ferdighetsmål

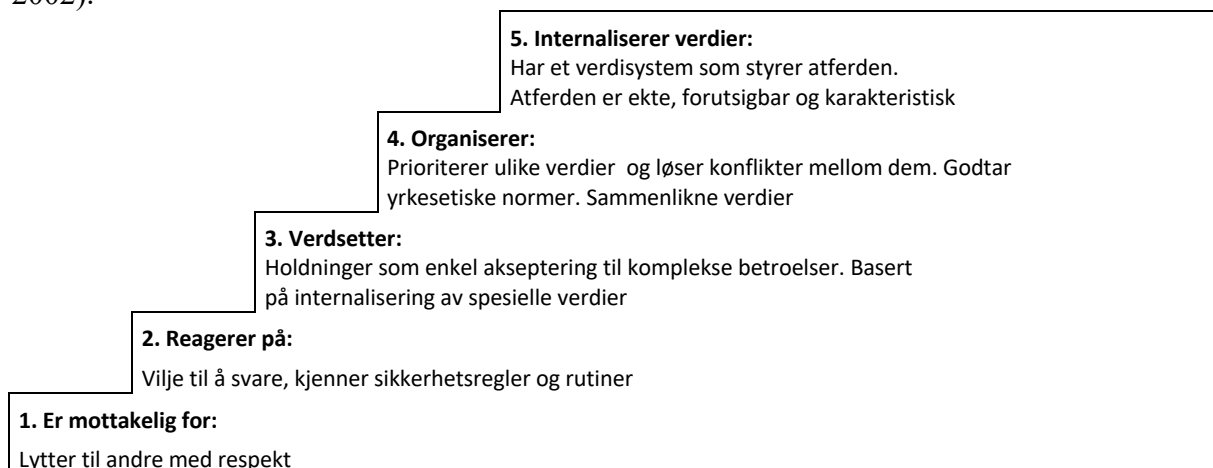
Den psykomotoriske kategorien (Simpson, 1972) omfatter fysisk bevegelse, koordinasjon, bruk av grov og finmotoriske ferdigheter. Utvikling av disse ferdighetene krever øvelse og måles i hurtighet/effektivitet, presisjon, tidsrom, prosedyrer eller gjennomføring av teknikker (Simpson, E. J., 1972, Ødegaard, I. E., 2007, Aalberg, T. K. 2002).

Reaksjoner som ikke er lært (1). Studenten gjenkjenner noe han/hun har sett eller utført på universitetet (1) og har lyst til å prøve selv under veiledning av praksisveileder (2). Studenten observerer og prøver å utføre på samme måte som praksisveileder. Imitasjon og prøving og feiling (3). Etter hvert finner studenten ut fremgangsmåter som er best for han/henne og kan begrunne hvorfor. Studenten kan gjennomføre kompliserte motoriske ferdigheter, netthendt, nøyaktig, grundig og i passe tempo (5). Videre kan studenten gjennomføre en komplisert ferdighet og samtidig kommunisere med pasienten (6). Den dyktigste studenten er også kreativ.

Holdningsmål

Den affektive kategorien omfatter hvilke holdninger vi har og hvordan vi håndterer situasjoner følelsesmessig – som følelser, verdier, gleder, entusiasme og motivasjon (Kratwohl, D. R., Bloom, B. S., & Masia, B. B. 1973, Ødegaard, I. E., 2007, Aalberg, T. K., 2002).

Holdningsmål er av de mest kompliserte mål å kunne vurdere studentens nivå i forhold til. Her er det viktig å være oppmerksom på og vurdere hvordan studenten forholder seg til brukere/beboere/pasienter, til fellesskapet og til etiske problemstillinger. Lytte til og huske navnet på nylig introduserte personer. Hvordan viser respekten seg i handling (1)? Hvilke meninger har studenten om pasienter som har andre verdier enn studentens eller med verdier som er aktuelle i andre kulturer? Er studenten etisk bevisst og ser betydningen av ulike etiske prinsipper (3 og 4)? Viser studenten en ekte profesjonell utøvelse til etisk praksis i det daglige (5)?

Oppstartsamtale

Det er en samtale mellom student, lærer og praksisveileder i begynnelsen av praksisperioden med utgangspunkt i plan for praksis, studentens erfaringer fra tidligere praksis og fagplanens/Rammeplanens krav. Samtalen kan også gjennomføres i gruppe med flere medstudenter og praksisveiledere. Hensikten er å:

- Bli kjent med læringsmiljø og gjensidige forventninger.
- Skape grunnlag for en god samarbeidsrelasjon.
- Starte planlegging av praksisperioden.
- Avklare og bli kjent med studentens forventninger.

Noen råd i vurderingsarbeidet

- Om mulig innfør en arbeidsmåte hvor vurdering er en del av veiledningen.
- Gjør deg kjent med læringsutbytte for praksis og vurderingskriterier.
- Ved uklarhet og tolkningsproblem av emne bruk kolleger og lærer som diskusjonspartnere.
- Gjør deg kjent med plan for praksis, utdanningens mål og studentens presiseringer av forventninger.
- Forbered deg til de formelle vurderingene, still krav til studenten om at han/hun også møter forberedt.
- Når du har veilederansvar for en student sammen med en kollega er det viktig at dere er enige om hvordan de formelle møtene som forventningssamtaler og evalueringer blir organisert. Dette kan skje ved at begge praksisveilederne er til stede, eller at dere to har samtale i forkant når en av dere møter.
- Dersom du skal ha fri, bør du avtale med annen sykepleier som tar ansvaret for studentoppfølgingen. Ved sykefravær bør man også være bevisst på dette (fagsykepleier eller enhetsleder).

Når studenten har to praksisveiledere er det ønskelig at den praksisveilederen som har hatt flest vakter sammen med studenten har ansvar for vurderingen av studenten i samarbeid med lærer.

Halvtidsvurdering

Ved halvtidsvurdering skal studenten vurderes ut fra de områdene som er synliggjort i vurderingsskjemaet. Det er viktig at studenten får så konkret tilbakemelding som mulig. Det vil si styrker og svakheter som han/hun bør arbeide videre med.

Halvtidsvurdering:

- Avholdes når halve praksisperioden er gjennomført og senest tre uker før praksisperiodens slutt.
- Praksisveileder gir i samarbeid med lærer en skriftlig vurdering av studenten.
- Det er viktig at studenten her får konkret og spesifikk tilbakemelding, både om styrker og svakheter han/hun må arbeide videre med.
- Eventuelle justeringer av arbeid med plan for praksis.
- Ved fare for *ikke bestått*, skal det dokumenteres hvilke kriterier som må være oppnådd for å bestå praksisperioden.

Sluttvurdering

Sluttvurdering bør ta utgangspunkt i halvtidsvurderingen og spesielt framheve eksempler på framgang. Her blir karakteren satt. Jfr. ansvarsområder for student, praksislærer og praksisveileder i vurderingsskjemaet.

Det er positivt om du ved sluttvurderingen kan gi en anbefaling om hva studenten bør arbeide videre med i neste praksisperiode. Ved sluttvurderingen bør også studenten gi tilbakemelding om hvordan han/hun har opplevd å være student på praksisstedet.

Ved karakteren Ikke bestått

Praksis er en eksamen på lik linje med andre eksamener.

Lærer har ansvar i samarbeid med praksisveileder for å gi karakteren Ikke bestått til studenter som ikke når opp til minstekrav i utdanningen. Jfr. ansvarsområder for student, praksislærer og praksisveileder i vurderingsskjemaet.

Når studenten viser mangelfulle refleksjoner, kunnskaper og ferdigheter, og du er i tvil om at praksisperioden kan godkjennes, anbefales følgende:

- Snakk med studenten med en gang dersom du registrerer tegn på problemer. Gi han/henne tid til å forklare seg. Ta kontakt med lærer.
- Avtal møte mellom deg som praksisveileder, student og lærer, hvor det i fellesskap settes opp en konkret plan. La det være klart for studenten hva kravene i planen innebærer.
- Kravene må være skriftlig dokumentert og protokollert ved halvtidsvurderingen, og senest tre – 3 – uker før sluttvurdering og avslutning av praksisperioden. Denne bestemmelsen er ikke til hinder for at studenten kan få en veiledet praksisperiode vurdert til ”Ikke bestått” dersom ikke akseptabel praksis skjer de siste 3 uker av perioden (Jfr. Rammeplan og vurderingsskjema).

- Dersom studenten ikke har innfridd krav til faglige standarder innen praksisslutt, gis karakteren Ikke bestått. Jfr. ansvarsområder for student, praksislærer og praksisveileder i vurderingsskjemaet.

Det er viktig å dokumentere samtaler med studenten. Legg også vekt på å notere studentens synspunkter. Samarbeid med lærer og hold studenten informert om dette.

Avslutning av praksis

Avslutningen er viktig for opplevelsen og effekten av veiledningen som er gjennomført. En god avslutning krever at det settes av mer tid enn *"Takk for innsatsen og lykke til videre"*. Når praksisperioden nærmer seg slutten, bør det være rom for oppsummering og refleksjon, slik at studenten kan få svar på relevante spørsmål fra praksisperioden. Sluttvurdering skaper en mulighet for å avslutte veiledningsforholdet både formelt og emosjonelt. Samtidig kan det være hensiktsmessig å se fremover mot studentens videre faglige og personlige utvikling.

Praksisveileder kan med fordel spørre studenten om tilbakemelding fra praksisveiledningen. For eksempel: *"Dere/du har hatt praksisveiledning her. Hva er de tre beste rådene dere/du kan gi praksisveileder som veileder"*? Råd fra studenter kan være en pekepinn for deg når du skal ta fatt på en ny periode som praksisveileder.

Vi håper dette heftet kan inspirere deg som leser og som praksisveileder til å veilede sykepleierstudenter til utvikling i praksis.

Kilder:

Anderson, L.W., & Krathwohl, D.R. (Eds.). (2001). *En taksonomi for læring, undervisning og vurdering: En revisjon av Bloom's Taxonomy av pedagogiske målsetninger: Complete Edition*, New York: Longman.

Bachke, C.C. (2006), *Utvikling i praksis. Tips til hvordan praksisveiledere kan forholde seg til studenter*. ISBN: 82-7117-603-X, 978-82 7117 603-7

Bjørk, I.T. og Bjerknes M.S., (red.), (2003), *Å lære i praksis – en veiviser for studenten*, Universitetsforlaget, Oslo.

Bloom, B., (red.), (1956), *Taxonomy of Educational Objectives. The Classification of Educational Goals. Handbook I: Cognitive Domain*. N.Y., David McKay Co.

Brekke, M. og Søndena, K. (red.), (2009), *Veiledningskvalitet*, Universitetsforlaget, Oslo.

Gjems, L., (2001), *Veiledning i profesjonsgrupper – Et systemteoretisk perspektiv på veiledning*, Gyldendal Norsk Forlag AS, Oslo.

Hansen Ingrid (2005) *Helsearbeid i et flerkulturelt samfunn*. Gyldendal Norsk Forlag 3.utg.

Krathwohl, D. R., Bloom, B. S., & Masia, B. B. (1973). *Taxonomy of Educational Objectives, the Classification of Educational Goals. Handbook II: Affective Domain*. New York: David McKay Co., Inc.

Nielsen B.K., Knutstad, U. og Nielsen B.K. (red.), (2006) *Sykepleieboken 2 Teoretisk-metodisk grunnlag for klinisk sykepleie* Akribe as 2.utgave

Mathisen, P. og Høigaard, R. (2004), *Veiledningsmetodikk. En håndbok i praktisk veiledningsarbeid*. Høyskoleforlaget, Kristiansand.

Prescott, P. og Børtveit T., (2004), *Helse og atferdsendring*, Gyldendal Akademisk, Oslo,

Rammeplan for sykepleierutdanning, Fastsatt 25. januar 2008 av Kunnskapsdepartementet.

Simpson E. J. (1972). *The Classification of Educational Objectives in the Psychomotor Domain*. Washington, DC: Gryphon House.

Skoglund Audhild (2007) Red. Universitetsavisen NTNU *Studiehverdag i rus og angst*. Strømsø, H.I., Lycke, K. H., Lauvås, P., (red.), (2006), *Når læring er det viktigste. Undervisning i høyere utdanning*, Cappelen Akademisk Forlag, Oslo.

Teslo, Anne Lise (2006) *Mangfold i faglig veiledning for helse- og sosialarbeidere*. Universitetsforlaget 2.utg.

Tveiten, S., (2008), *Pedagogikk i sykepleiepraksis*, Fagbokforlaget, Bergen.

Vifladd, E. og Hopen L., (2004), *Helsepedagogikk – samhandling om læring og mestring*, Nasjonalt Kompetansesenter for læring og mestring ved kronisk sykdom. Oslo.

Ødegaard, I. E., (2007), *Håndbok for praksisveiledere*, Lovisenberg diakonale høyskole, i samarbeid med Unipub AS, Oslo.